

מגבלות ההשפעה של סין במזרח התיכון

גליה לביא | 12 בפברואר, 2024 | גיליון 1827

אמנם נטען שיש באפשרותה של סין לסייע בהתמודדות נגד האיום שמציבים המורדים החות'ים על המעבר בנתיבי השיט בים האדום, אך בייג'ינג לא גינתה את המתקפות ולא הצטרפה לקואליציה הבינלאומית, בהובלת ארצות הברית, שפועלת נגדן. אפשר שסין אינה מעוניינת להפעיל את השפעתה כדי לסייע בפתרון המשבר ומוכנה לספוג את הנזק הכלכלי שנגרם לה בעטיו. בה בעת, יתכן שהמשבר מדגים דווקא את מגבלות השפעתה של סין במזרח התיכון.

התקפות המורדים החות'ים על אוניות שעוברות בים האדום הצליחו לשבש את קווי האספקה העולמיים וכמחצית מהאוניות בחרו להקיף את יבשת אפריקה ולהימנע מהסיכון להיפגע. אחרות החלו לציין "לא מישראל" במקום שמן, בתקווה שזיהוי זה יגן עליהן מפגיעות החות'ים, שטוענים שתקיפותיהם נועדו לסייע ל"אחיהם" הפלסטינים במאבקם נגד ישראל. בינתיים מחירי התובלה הימית עלו עקב עליית מחירי הביטוח והארכת זמן ההובלה בכשלושה שבועות.

בתגובה להתקפות אלו גיבשה ארצות הברית קואליציה של כוחות, בעיקר עם בריטניה, אך בתמיכתן של מדינות נוספות מאירופה, מזרח אסיה והמזרח התיכון. הקואליציה תוקפת מטרות של החות'ים ומגנה על אוניות שמפליגות באזור, אולם עד כה, נראה שפעילות זו אינה משנה משמעותית את המצב או את נחישות החות'ים להמשיך בפעילותם. יתר על כן, ייתכן שבאפשרותה של סין לסייע בפתרון האתגר ואף הופנו אליה בקשות מפורשות בעניין זה על ידי הממשל האמריקאי, אולם עד כה בייג'ינג לא גינתה את התקפות החות'ים ולא הצטרפה לקואליציית הכוחות שפועלת נגדם. כמו כן, ספינות סיניות, שנמצאות באזור ואמורות לפעול נגד מתקפות פיראטים על אוניות, אינן מגיבות לקריאות מצוקה.

התנהלות זו של סין מוסברת לעתים כניסיון לנצל את המצב כהזדמנות להתריס נגד ארצות הברית ולהציג את "דו-פרצופיותה" כביכול - על רקע הביקורת האמריקאית על מצב זכויות האדם בסין לעומת התעלמות מזכויות הפלסטינים - וכן להבהיר למדינות האזור שארצות הברית היא המחרחרת מלחמה. בשעה שסין מציעה דרך אחרת של פתרון סכסוכים בדרכי שלום.

עם זאת, נראה שלסין אמור להיות אינטרס רב בעצירת מתקפות החות'ים:

- כלכלית, סין היא היצואנית הגדולה ביותר בעולם, עם ייצוא של סחורות בשווי של כ- 3.6 טריליון דולר בשנת 2022. כשני שלישים ממוצרי הייצוא שלה נשלחים דרך הים

האדום אל השוק האירופי, בין שעל גבי אוניות סיניות או אוניות אחרות, ולפיכך התמשכות המשבר משבשת את הסחר העולמי, שרובו מבוסס על סחורות מסין, ופוגעת באינטרסים של בייג'ינג בתקופה בה סין מתמודדת עם קשיים כלכליים גוברים.

- גאו-פוליטית, התקפות החות'ים פוגעות במספר שותפות אסטרטגיות של בייג'ינג, ובעיקר במצרים, שהכנסותיה מתעלות סואץ נחתכו עקב המשבר בים האדום בכ-50 אחוזים, ובערב הסעודית, שמספקת נפט לשווקים באירופה דרך התעלה. התערבות סין להרגעת החות'ים עשויה לאותת למדינות אלו שסין מסוגלת לסייע להן בעת צרה.
- גאו-אסטרטגית, יוזמת הביטחון הגלובלית ([Global Security Initiative](#)) של סין נועדה, בין היתר, "להתייחס ברצינות לדאגות הביטחון של כל המדינות" ו"לפתור מחלוקות בין מדינות בדרכי שלום ובאמצעות דיאלוג". ב-2023, בייג'ינג התגאתה בהסכם בין איראן לערב הסעודית שכביכול סייעה בגיבושו. לפיכך, המשבר הנוכחי יכול לספק לסין הזדמנות לחזק את מעמדה ולהדגים את הדרך האחרת שהיא מציעה. אם תצליח לשכנע את טהרן לרסן את החות'ים, היא תוכל לחזק את תדמיתה כ"שוחרת שלום" וכאלטרנטיבה לארצות הברית במזרח התיכון.

לכן, אפשר לצפות מבייג'ינג להשתמש בהשפעתה באזור, אם לא לטובת הסחר העולמי או לטובת הכללות של שותפותיה האסטרטגיות בו, אזי לפחות לטובת האינטרסים שלה עצמה. אולם, אירועי החודשים האחרונים מראים שלא כך התפתחו הדברים. אפשר שסין אינה מעוניינת להפעיל את השפעתה כדי לסייע בפתרון המשבר ומוכנה לספוג את הנזק הכלכלי שנגרם לה בעטיו. בה בעת, יתכן שהמשבר מדגים דווקא את מגבלות השפעתה של סין במזרח התיכון.

מקרה בולט בהקשר זה הוא סיפורה העצוב של נועה ארגמני, החטופה הישראלית שאימה ממוצא סיני. עם הגעת המידע על נועה נשלחו פניות רבות לשגרירות סין בישראל, בבקשה לסייע לה. התשובה שקיבלו הפונים הייתה שסין אינה מכירה בסינים עם אזרחות כפולה (סינית וזרה). תגובה מצמררת זו חזרה על עצמה פעמים רבות ברשתות החברתיות הסיניות. במפתיע, לאחר כשלושה חודשי לחימה ברצועת עזה ולאחר פנייתו האישית של ראש הממשלה בנימין נתניהו לשגריר סין, טען גורם בכיר במשרד הנספח הצבאי של סין (בשיחה פרטית עם כותבת שורות אלה) כי בייג'ינג מקיימת תקשורת עם מצרים וקטאר "כבר מספר שבועות" בניסיון לשחרר את נועה. אולם, לדבריו, מאמצים אלו לא נשאו פרי. לאור גודלה של סין, השקעותיה הרבות במזרח התיכון וחשיבותה הכלכלית הגלובלית, מתעוררת תהיה מדוע כשלה סין במאמציה, בעוד מדינות אחרות, קטנות ומשמעותיות פחות, דוגמת רוסיה, תאילנד והפיליפינים, הצליחו להביא לשחרור אזרחיהן החטופיהם בידי חמאס, נשים וגברים כאחד.

בדומה, סין לא הצליחה להשפיע על איראן ולגרום לה לרסן את החות'ים. בשלהי ינואר 2024, כחודשיים לאחר שהחלו התקפות החות'ים, נפגש היועץ לביטחון לאומי האמריקאי ג'ייק סאליבן עם מנהל הלשכה המדינית של המפלגה הקומוניסטית וראש מערך החוץ של סין, וואנג יי,

וביקש ממנו שסין "תשתמש במינוף המשמעותי שלה על איראן כדי להביא לקץ ההתקפות המסוכנות הללו" ([using its substantial leverage with Iran to call for an end and](#) [bring an end to these dangerous attacks](#)). פניות דומות העלו בכירים אמריקאים אחרים בפני עמיתיהם הסינים, והללו אישרו שהם אכן מעלים את הסוגייה בשיחותיהם עם מקביליהם האיראנים. גם מקורות איראניים טענו שפקידים סינים ביקשו מאיראן לרסן את החות'ים, או להסתכן בפגיעה בקשרים העסקיים בין המדינות. אולם, ניכר בבירור שניסיונות אלו מצד סין אינם נושאים פרי. חברות ספנות סיניות נאלצות גם בימים אלו להסיט את אוניותיהן למסלול הארוך שמקיף את אפריקה, ובאופן אירוני, ב-14 בדצמבר 2023, מספר ימים לאחר שדווח שסין מקיימת שיחות עם איראן, החות'ים פגעו באונייה נושאת דגל הונג קונג (כאמור, גם אם האוניות המותקפות אינן נושאות את דגל סין, לרוב הן נושאות סחורות מסין).

אם כן, נראה שהתנהלות סין מאפשרת את המשך הפגיעה הכלכלית בה ובשותפותיה. נוסף על כך, נשחקת תדמיתה של בייג'ינג כמשכינת שלום, כמתווכת הוגנת, כאלטרנטיבה לארצות הברית ואף כמעצמה בעלת השפעה. פעולותיה של ארצות הברית להגנה על הסחר העולמי העובר באזור מבליטות את אוזלת ידה של סין, ולחוסר ההשפעה הסיני מתווספות טענות, שהועלו בין היתר על ידי החות'ים עצמם, כאילו אוניות סיניות מקבלות חסינות מפגיעה בעת מעברן בים האדום. גם ידיעות על אודות חברות ספנות סיניות שמנצלות את המצב ומספקות שירותי תובלה בים האדום, כביכול תחת אותה חסינות, אינן תורמות לתדמית של סין.

אפשר שסין יכולה להשפיע, אך לא רוצה. לפי ההסבר הזה, בייג'ינג מוכנה לספוג את הפגיעה הכלכלית והתדמיתית, ואולם סין אינה מפעילה את מנופיה הכלכליים והאחרים כדי לנצל את ההזדמנות להשתלח בארצות הברית או לחלופין, לגרום לארצות הברית להפסיד יותר. אלא שהסבר זה לוקה בחסר ואף נראה חסר היגיון, במיוחד לאור הנזקים שנגרמים לתדמית הסינית, שבייג'ינג רגישה לה מאוד.

קיימת אפשרות אחרת, לפיה סין רוצה להשפיע אך אינה יכולה. למרות ההשקעות הכלכליות של סין באזור, ולמרות הרטוריקה הסינית, ולעתים גם הערבית, בדבר התרחקותה של ארצות הברית מהמזרח התיכון ועלייתה של סין כתחליף, בפועל ההשפעה הסינית קטנה משמעותית מהמתואר, בין שבשל חוסר הרצון של בייג'ינג להיתפש כ"מתערבת בעניינים פנימיים", במיוחד כאשר ארצות הברית מעורבת, ובין שסין אינה תופשת את עצמה כגורם שיכול להשפיע. כדאי להיזכר בדבריו של ראש מערך החוץ וואנג יי: "אנו מאמינים שגורמים רלוונטיים, במיוחד מדינות גדולות בעלות השפעה, צריכים למלא תפקיד בונה ואחראי בשמירה על בטיחות נתיבי השיט בים האדום". האם יתכן שסין לא רואה עצמה כ"מדינה גדולה ובעלת השפעה"?

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט